

Aorist

U gaju starih lipa

U ponoć se razidoše gosti, a kraljević ode u gaj od starih lipa, jer je bila mjesečina kao dan, a njemu se nije spavalo. Čarobno bi pogledati na tamne sjene debeloga drveća. Lipe zamirisaše kao tamjan iz crkve. Kraljević je lagano šetao i kad iziđe na proplanak, najednom ugleda pred sobom usred mjesečine na travi malu vilu odjevenu u krasne haljine od finog platna zlatom vezena. Kosa joj bila duga i spuštена niz pleći, a na glavi joj zablista zlatna kruna ukrašena dragim kamenjem. Ali je bila posve, posve mala. Kao lučica! Kraljević u čudu zasta i zagleda se u nju, a ona progovori glasom kao da srebrno zvonce zvonilo:

– Lijepi moj kraljeviću! I mene pozvaše na tvoje kumovanje, ali ne smjedoh doći u kolo jer sam tako malena; nego ti se ovdje klanjam, na ovoj sjajnoj mjesečini koja je meni sunčev sjaj.

Kraljeviću se mala vila svidje. Nimalo se ne uplaši ove noćne pojave, nego joj pristupi i uze je za ručicu. Ali mu se ona ote i nestade je. Ostade mu u ruci samo njena rukavica, tako mala da je jedva navuče na svoj najmanji prst. Tužan se vrati u dvore i nikome ne reče ni riječ s kim je bio.

(Narodna pripovijetka, Mala vila, ulomak)

Kakav je ugođaj u gaju starih lipa? Kako je kraljević doživio malu vilu?

U kojemu se vremenu odigrava radnja ove narodne pripovijetke?

Promotri:

... **bila je** mjesečina, a njemu se **nije spavalo**.

Je li u sljedećoj rečenici izrečena prošla radnja?

U ponoć se **raziđoše** gosti, a kraljević **ode** u gaj od starih lipa ...

Kakvi su ti glagoli po vidu?

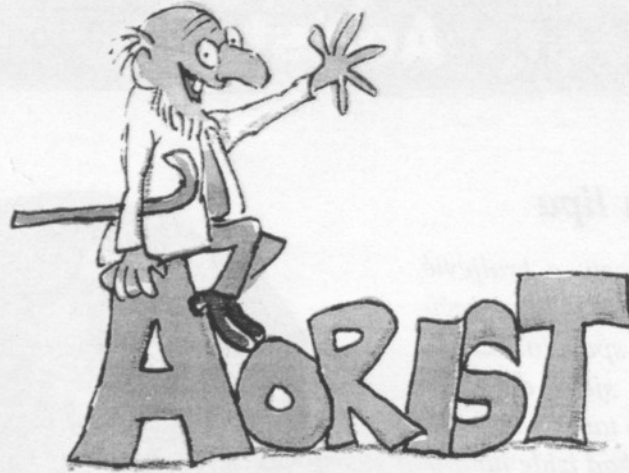
Kako bi ta rečenica glasila u perfektu?

U ponoć **su se razišli** gosti, a kraljević **je otišao** u gaj od starih lipa.

U objema rečenicama izrečena je prošla radnja. U kojoj je od tih rečenica pripovijedanje živopisnije i dinamičnije?

Usporedi:

	PREZENT	PERFEKT	AORIST
pozvati	pozovu	pozvali su	pozvaše
smjeti	smijem	smjela sam	smjedoh

Aorist je prošlo svršeno glagolsko vrijeme koje se tvori samo od **svršenih glagola**.

Aoristom se ostvaruje živopisnost i dinamičnost pripovijedanja. Izriče radnje koje su se brzo odigrale i/ili izvršile u neposrednoj prošlosti.

Zašto aorist nazivamo jednostavnim glagolskim vremenom?

Aorist se tvori dvjema vrstama nastavaka:

a) osnova završava na otvornik

ugledah bih htjeh
ugleda bi htje
ugleda bi htje
ugledasmo bismo htjesmo
ugledaste biste htjeste
ugledaše biše, bi htješe

b) osnova završava na zatvornik

nestadoh htjedoh
nestade htjede
nestade htjede
nestadosmo htjedosmo
nestadoste htjedoste
nestadoše htjedoše

Pomoćni glagol *htjeti* ima dva aorista: s osnovom na otvornik (*htjeh*), koji je izrazito stilski obilježen, i na zatvornik (*htjedoh*).

Pomoćni glagol *biti* ima **naglašeni** i **nenaglašeni** aorist. Nenaglašeni se od naglašenoga razlikuje po tome što mu je slog *bi-* *nenaglašen*, a u 3. l. mn. glasi *bi*.

Pazi! Aorist: *ja bih, mi bismo, vi biste*, a ne ~~*ja bi, mi bi, vi bi*~~.

Promotri i zaključi:

1. l. jd. *rekoh*

podigoh

2., 3. l. jd. *rek + -e* → *reče*

podig + -e → *podiče*

Kako se naziva glasovna promjena u kojoj se glasovi *k, g i h* ispred *e* mijenjaju u *č, ž i š*

Aorist se u rečenici može zamijeniti perfektom ili prezentom svršenoga glagola:

aorist: *Lipe zamirisaše kao tamjan u crkvi.*
 perfekt: *Lipe su zamirisale kao tamjan u crkvi.*
 prezent: *Lipe zamirišu kao tamjan u crkvi.*

Aorist se u suvremenim tekstovima i govoru sve manje upotrebljava. Zamjenjuje se perfektom ili, rjeđe, prezentom svršenih glagola. Zbog svoje izražajnosti i tradicije ipak je neizostavnim dijelom književnoumjetničkih djela. Budući je oblikom kraći od perfekta, književnici ga upotrebljavaju za opisivanje brzih, živih i dinamičnih događaja.

Usporedi prezente i aoriste:

Prezent:

Aorist:

3. l. jd. *ode, iziđe, ugleda, zablista* *ode, iziđe, ugleda, zablista*

U nekih se svršenih glagola prezent i aorist u 3. l. jd. ne razlikuju u pismu. U govoru se razlikuju naglaskom i duljinom.

Prisjeti se: Što možemo izreći prezentom svršenih glagola?

Osim prošlosti aoristom se može izreći:

a) sjevremenost: *Nesta blaga, nesta prijatelja.*

Zbog uporabe u narodnim poslovicama takav se aorist naziva **gnomski (poslovični)** aorist.

b) budućnost: *Braćo, nastradasmo!* (nastradat ćemo)

Pomagajte, izginuše najbolji ljudi! (izginut će najbolji ljudi)

Što rekoh, ne porekoh. (neću poreći)

